The only Advertising Agency for Persia and the Caucasus.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
№ 15
ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է
Թաւրիզում . . . . . 20 ղրան
Գաւառներում . . . . . 25 ղրան
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Ռուսաստան . . . . . 4 րբ. 50 կ.
Թուրքիա . . . . . 50 ղրուշ
Եւրոպա . . . . . 12 ֆրանք
Ամերիկա . . . . . 2,50 դոլ.
...ատութիւնների վճարը
Առ... էջում տողատեղը 20 շահի
Չորրորդ ,, ,, 10 ,,
ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐԸ 8 ՇԱՀԻ
Խմբագրութեան հասցէ՝ Թաւրիզ
ՄԻՏՔ ի խմբագրութիւն կամ Tauris (Perse)
Rédaction du journal arménien ,,MITK"
Adresse télégrafique-Tauris ,,MITK"

ՄԻՏՔ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ԳՐԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
اداره روزنامهٔ میتق
Anzeigeblatt fuer Persien

MITK
Propriétaire & Editeur en chef
Al. Der-Vartanian
Le Gérant
Mihran Baghdassarian
TERMS OF SUBSCRIPITON
for a year payable in advance. 20 krans.
Foreign Dollars 2. 50
RATES OF ADVERTISEMENTS:
one printing line on the 1-st page 10 cen.
,, ,, ,, ,, ,, 4-th ,, 5 ,,
15% discount for annual subscription paid in advance. Address
The ,,MITK" Publication Co.
Tabriz, Persia

Published by the ,,MITK" Publication Co. and Advertising Agency, Tabriz, Persia

Բ. ՏԱՐԻ № 15 ԹԱՒՐԻԶ, ՇԱԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1913 Թ. Tauris, Samedi le 8 Decembre 1913 № 15 Vol. II

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուզում էք ձեր միայնութեան ժամերին լաւ խօսակից ընկեր ծխեցէք միայն

Եղբարք ՍԷՅԼԱՆՈՎՆԵՐԻ սեփական գործարանի

ԵԳԻՊԵՏՍԿԻ, ԻՐԻՍ, ՓԱՐՈՍ, ՊՐԻՄԱ, ԱՐԻՕԼ և ՄԱՐՍ

պապիրոսները։

Требуйте и курите только папиросы

Бр. Сейлановыхъ

Египетскій, Ирисъ, Фаросъ, Прима, Оріолъ и Марсъ.

ԱՆՎԵՐՋ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ.

—

Մի ճակատագրական անէծք վաղուց ծանրացած իշխում է հայ մամուլի գլխին։

Ո՛րքան տարրական ճշմարտութիւններ նա ստիպուած է եղել անդադրում կրկնել, և, այնու ամենայնիւ, նրա ասածները կամ չեն լսել, կամ մարդիկ դիտմամբ խուլ են ձևացել այդ բացարձակ յայտարարութիւնների առաջ։

Ասենք բանն ինչումն է։

Մեր խմբագրութեան անդամներից մէկը նորերս խօսակցութիւն է ունեցել տեղիս ռուսական շրջանի մի կարևոր անդամի հետ, որը կասկածով է լըսել ընդհանրապէս հայոց բարեացակամ վերաբերմունքի մասին դէպի ռուսները և յայտնել է նաև, որ Թաւրիզում հայերը «յարձակուել են» (!!) են ռուսաց վրայ 1911-ի դեկտեմբերեան դէպքերին։

Առանց ներքին բուռն ցասման և առանց խղճահարուելու չի կարելի նորէն լսել այսպիսի Սուվորովո-Նելիչկոյական շկօլայի արմենոֆոբիական ցնորամիտ աւանդութիւններն ու առասպելաբանութիւնները, որ 100-աւոր անգամներ արմատաքի հերքուել են Կովկասեան մեր հայ մամուլի օրգանների կողմից։

Հերիք, ինչքան ռուս ժողովրդի ոչ-ազնիւ մասը հայերին վերագրեց սեպարատական ձգտումներ, հակառուսական միտումներ։ Հերի՛ք, որքան պըտոր մտքեր տարածեցին «իսկական ռուս մարդկանց» օրգանները և առաջ բերին հալածանք, անվստահութիւն ու հակակրանք դէպի մի փոքր ժողովուրդ հզօր մի կայսրութեան մէջ։

Հարիւրաւոր օրինակները մի կողմ թողած՝ բերենք մի թարմ փաստ շատ մօտիկ անցեալից, հայոց ռուսասիրական վերաբերմունքը ցուցնող։

Ամիսներ առաջ Տաճկաստանում հայոց համար ստեղծուած էր դժնդակ մի կացութիւն։ Պատրիարքական բողոքներն իզուր անցնելուց յետոյ, Արշարունին ստիպուեց մտածել հրաժարման մասին։ Եւ ահա ամեն տեղից հեռագիրներ տեղացին կաթուղիկոսին՝ խնդրելու Կայսեր պաշտպանութիւնը։ Ամենքի մէջ խօսում էր այն զգացումը, որ ռուսներից միայն սպասելի է հայոց դառն վիճակի բարձումը։

Այդպիսի յեղաշրջում առաջ էր եկել և հայ ձախակողմեան տարրերի ու յեղափոխականների մէջ ամեն տեղ։

Կովկասում այդ ուղղութեամբ «Մըշակը» և «Հորիզոն» ը երկար յօդուածներ գրեցին։ Անգամ Թիֆլիզից պատգամաւորութիւն գնաց կաթուղիկոսի մօտ, խընդրելու ռուսական Կայսեր միջամտութիւնը Տաճկաստանում կոտորածի ու հալածանքի ենթակայ հայոց համար։

Ապա ի հետեւանս «Միտք» ի պրօպագանդայի՝ Թաւրիզում գումարուեց հասարակական մի ժողով որի անունից Հայր Մելիք Թանգեանը հեռագիր տուեց Վեհին՝ Կայսեր միջամտութիւնը խնդրելու հայոց համար։

Այս ամենը ցոյց են տալիս, որ հայերը շատ մօտ են ընդունում իրենց սրտին ռուսաց բարեկամութիւնը և բարեհաճ վերաբերմունքը։

Ինչ վերաբերում է Թաւրիզի դեկտեմբերեան դէպքերին, այդ մասին մեր յարգելի ռուսը կարող էր արժանահաւատ տեղեկութիւններ լսել հէնց հիւպատոսարանից։

Այո, իրաւ է. եղել են Միֆիստոֆէլ մարդիկ, որ ռուս-թրքական ընդհարումների ժամանակ կամեցել են հայերին եւս մեղսակից ցոյց տալ և մի Քրիշնովեան պօգրոմ եւս սարքել այստեղ,-Թաւրիզում, սակայն մնացել են սներես և ամօթահար՝ գերազանցապէս ազնիւ մարդ հիւպատոս Միլլէրի առաջ։

Մի բան իրաւ է։ Սահմանադրութեան օրերին կային հայ վարձկան զինուորներ կառավարչական ծառայութեան մէջ։ Բայց հէնց որ կռիւ ընկաւ թուրքերի և ռուսների միջև՝ այն ժամանակ հայ մարտիկները թողին և հեռացան, որովհետև նրանք ռուսաց դէմ կռուելու չէին եկել այլ՝ պաշտպանելու սահմանադրական կառավարութիւնը իր ներքին հակառակորդներից։

Հայերը երկու հարկ ունէին վճարելու։ Ա.) Լօյալ լինել պարսիկ կառավարութեան, և Բ.) բարեկամ մնալ՝ ռուսաց։ Այդպէս և արին, այդպէս և մնացին հայերը։

Հայերը ոչ միայն յայտնի դէպքերին Թաւրիզում յարձակում չգործեցին Ռուսաց վրայ, այլ 3 օր շարունակ կերակրեցին ռուսական հիւպատոսարանն ու նրա 50 զինուորներին, որոնք կտրուած էին դրսից, և ուտեստի ու պարուստի ոչ մի միջոց չունէին։

Փաստ է, և պարզ պէտք է լինի մանաւանդ ռուսներին, որ շատ դառն կլինէր հիւպատոսարանի ու իր ողջ կազմի վիճակը, եթէ նա [հիւպատոսարանը] չգտնուէր հայկական թաղում, այն էլ 3-օրեայ կատաղի կռիւների միջոցին, երբ զերակշռողները էին սկզբում՝ ռուսաց դէմ խիստ գրգռուած թուրք մարտիկները։

Ինչու այս յայտնի փաստերը ուրանալ, անգիտանալ և դիտմամբ ընդունել, որ հայերը վատ են մտածում ռուսաց համար, թշնամի են, յարձակուել են և այլն, երբ բոլորովին հակառակն է տեղի ունեցել և ունենում։

Չի վայելում ռուս մեծ ու ազնիւ ազգի <u>ինտելիգենտ որդուց՝ պարարել իրենց</u> սրտում հակահայկական մտորումներ։

Փոխանակ նախապաշարումների, ահա ձեզ կեանքը, իրականութիւնը, փաստը, որ կպարզէ ձեզ թէ հայերը ոչինչ վատ բան չեն սնուցանում իրենց ներսում ընդդէմ ռուսաց։ Մենք գնահատում ենք ռուսական կուլտուրան, որի տուած բարիքների պատճառով մենք այսօր պատուաւոր տեղ ենք բռնում կեանքի կռւում։

Վերջ այն անվերջ նախապաշարումներին, որ տիրում են մի քանի ռուս մարդոց մէջ ընդդէմ հայերի, որոնք նախանձախնդիր են ռուսական վարքին, կուլտուրային և նրա առողջ քաղաքականութեան։

Հէնց այդ նախապաշարումներն են, որ յաճախ թոյլ չեն տալիս անգամ պաշտօնական անձանց՝ բարեացակամօրէն վերաբերուելու դէպի հայերը, որոնք ըստ ամենայնի արժանի են վստահութեան և պաշտպանութեան, այն էլ մանաւանդ այստեղ, այս ներկայ փափուկ ու խնդրարկու օրերում։

Հայերն այն ժողովուրդն են, որոնց հաւատարմութիւնն ու դիւցազնական քաջագործութիւնները առ ռուսական գահը, վկայուած ու հաստատուած են Պետրոս Մեծ, Ալէքսանդր Ա., Պաւէլ Ա և այլ կայսրների ու Եկատերինէ կայսրուհու բարձրագոյն հրովարտակներով։

Փոխանակ արմենոֆոբիական անվերջ նախապաշարումներով կերակրուելու, մեր մասին կասկածողները թող դիմեն հէնց իրենց պատմութեան և իրենց արժանահաւատ թագակիրների ճշմարտապատում վկայութեանց և այնպէս դատեն ու ճանաչեն մեզ։

Մենք այսօր եւս նոյն ազնիւ զգացումներն ենք տածում դէպի ռուսները, ինչ անցեալում՝ մեր պապերը։

Եւ այդ հիմամբ է, որ մենք սպասում ենք այստեղում բարեացակամ վերաբերմունք ու պաշտպանութիւն հիւպատոսարանից մեր կեղեքուած Քէյվանցոց և ընդհանրապէս Ատրպատականի հայ գիւղացիութեան համար, որին նրա ըստ ամենայնի արժանի են։ Ա. Տ. Վ.

ՔԱՈՍ

Դժուար է, շատ դժուար է տեսնել անիրաւութիւնը, լսել սուտը, ըմբռնել անպարկեշտութիւնը, զգալ այդ ամբողջ դաժանութիւնը սրտով և չկարողանալ դարման տանել. զգալ անկարողութիւնը և յուսահատ, ձեռքը ծալած ամփոփուել ինքըդ քո մէջ ու տակն ու վրայ լինել գիշեր ցերեկ, անդադար, անվերջ:

Երբ հնարաւորութիւն չես ունենում գոնէ սրտինդ դիմացինից ասել, երբ կեղծ համրի դեր է ստանձնում, երբ ընդունդ խօսելու իրաւունքից զրկւում, — այն ժամանակ դառնութեան բաժակը լցւում է և լիրաւի զգում ես սրտով, հոգով ըմբռնում, որ ի զուր աշխատանք է, է զուր չարչարանք՝ ձգտել դէպի լոյսը, դէպի վսեմն ու բարին:

Ի՞նչ ասես դիմացինիդ, երբ նա քեզ հետ անկեղծ չէ, երբ մօտդ նստած հետդ այնպէս է խօսում, այնպէս վշտանում որ կարծես նա քո ընկերն է, քո սրտին սրտակից, քո ուրախութեանը ուրախակից, բայց հեռանում է մօտիցդ և քո բարեկամ կոչուածդ ահա քո հակառակորդի մօտ այնպէս է քեզ ծաղրել ու վարկաբեկել որ սատանան անգամ կը նախանձէր նրա չար լեզուին, նրա սեւ մաղձոտ հոգուն:

Ասացէ՛ք, միթէ չէք զգում երկդիմիների, այդ այլանդակների, այդ հոգու սնանկների պատճառած ցաւի ահեղութիւնը: Միթէ կարողանում էք նստել հանգիստ նրանց մօտ, տեսնել նրանց կեղծիքը, խօսել մտերմաբար նրա հետ և ձեր սիրտը չի լցւում դառնութեամբ, դուք չէք զգում մի անվերջ ու անսպառ կսկիծ ձեր հոգում:

Երկու երես ունենալն է սովորեցնում մեզ մեր հասարակութիւնը, ստիպում է գալ մէկի մօտ, որին գիտես, որ մի բան վստահանալը քեզ անդունդ կը տանի, որի հետ խօսելը քեզ կը կործանի:

Կեղծաւորութեան էն ամենազարգացած տեսակներն են վխտում մեր շուրջը և սրանցն է ասպարէզը, սրանցն է այս աշխարհի բարքն ու երջանկութիւնը: Տեսնում ես այդ, հասկանում նրանց հոգու բարոյական սնանկութեան աղքատութիւնը և չես կարող խօսել, չես կարող բան ասել, որովհետև նրանք աշխարհի դիրքն ու անոնց ունեցողներին գրաւել են, իրենց շողոքորթ քսու լեզուով, ստահակային մտքերը այլասերած դիւական դէմքով:

Դիւր գալ ուժ ու դիրք ունեցողին ստորանալ մինչև ստրկութեան աստիճանի, ծախել խիղճն ու հոգին վաճառքի հանել պատիւը, եթէ մնացել է, — ահա այդ քծնողների, կեղծաւորների ամենատխուր զէնքը, որով աշխարհն են գերում նրանք ու իրենց անմիտ գոյութեան տղմոտին փայլ տալիս:

Հապա երբ մտնենում են դրանց խօսում ճշմարիտը, քո միտքն արտայայտում անկեղծօրէն, ինչպէս նրանք շահագործում են: Երբ դեռ դիրք ունես, երբ ձեռքումդ իրաւունք կայ, ո՜վ ինչպէս են կեղծաւորում և քո աչքով տեսնում ես քո ականջով լսում ու քո խօսքերի ճիշտ, հարազատ տառայի կրկնող թութակը դառնում:

Իսկ երբ անցնում է ժամանակը և բաղդի անիւը քեզ տակն է ձգում. տեսէք ինչ լպիրշ քրքիջով են երևան գալիս այդ նենգողները և քո մտերիմ կեղծաւորը ինչպէս է հռհռում, ծաղրում քեզ ու քո սրբազան զգացմունքը ցեխում թաթախում, քո անկեղծ մտքերը [illegible] բան յայտնել մէկին [illegible] որ քեզ աւելի կործանէ, աւելի մրոտէ: Ստոր զէնքը նրանց կեանքի հիմքն է և ո՞վ կարող է արդար զէնքով նրանց դէմ մաքառել:

Եւ դեռ մենք ուզում ենք, որ մեր հասարակութիւնը յառաջդիմէ, մաքրուի, բարձրանայ: Զո՛ւր յոյսեր և աւելորդ անիրագործելի ցանկութիւններ: Երբ շուրջդ հայի խնդրի համար խիղճը վաճառքի են հանում. երբ աչքիդ առաջ հրապարակով քեզ հետ խօսում է այս լեզուով, մի ուրիշի հետ այն լեզուով, քեզ մօտ սրան է վատաբանում, նրա մօտ քեզ՝ էլ ինչպէս վստահանաս քո միտքը նրան էլ ինչպէս խօսես, սրտիդ վիշտը յայտնես:

Մի աներեւակայելի հրէշ է այդ կեղծիքի տիպը մեր կեանքում: Սատանան անգամ իր հրէշաւոր ոճրագործութիւններում այնքան խորամանկ ու ճարպիկ չէ գտնուել, որքան մեր հասարակութեան այդ փխու տիպը: Անվերջ, անթիւ ու անքանակ է այդ կեղծաւորի դիմակների թիւը, բազմազան է նրա լեզուն, օձի նման ճկուն նրա մարմինը, որ գիտէ ամեն կերպ գալարուել, սողալ ամենքի առաջ, նրա սիրտը մարդկային չէ. նրա հոգին զուրկ է աստուածայինի տարրից:

Ահա մէկներ կան շուրջդ, ում մէջ ես շրջում, ում հետ խօսում ու ապրում, գործում. կարելի՞ է հանգիստ խղճով ապրել, աշխատել. կարելի՞ է վստահ լինել որ արդարութեան ձայնը կը հնչուի. ճշմարտութեան ոգին կը թագաւորի: Ինչ երբէք. մեր կեանքը խիստ է ապականուած և եթէ Աւգեան գոմի համար Հերկուլէսի նման հերոս էր պէտք, որ մաքրուի, ապա մեր հասարակական կեանքի համար հազարաւոր հերոսներն իսկ անկարող կը զգան իրենց մաքրելու այն:

Ո՞ւր կտանի և ո՞ւր է տանում մեզ այս վիճակը: Այդ մենք տեսնում ենք մեր աչքով ամեն օր ու դիտում արդէն բթացած: Լաւը չէ վատին յաղթողը, այլ վատը. այս է տեսնում մեր ժամանակի մարդը և այս սկզբունքին է հետևում նա: Մեծ, խիստ մեծ ազդու արիութիւն պէտք է ունենալ այս բոլորից յետոյ կրկին հաւատալու բարու յաղթանակին:

Սակայն ում մէջ կայ այդ կայծը՝ նա թող վստահ լինի, որ այնուամենայնիւ արդարութեանն է պատկանում յաղթանակը և վա՜յ քսուներին, նրանց անկումը անկանգնելի է լինելու:

«Հովիտ» № 43

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ.

Նուսկա՛ն ե՛ն մարդկանց կերակրեցին քաղցրութիւններով. դրանից փչացել է նրանց ստամոքսը. հարկաւոր են դառն դեղեր, կծու ճշմարտութիւններ:

Լերմոնտով.

Տարի ու կէս առաջ մեր չարաբաստիկ թեմը կառավարում էր հայ հոգևորականութեան էն ամենէն աչքի ընկնող արժանաւոր մասի փայլուն ներկայացուցիչներից մէկը—Կարապետ Եպիսկոպոսը: Մի մարդ որ յայտնի է Էջմիածնի ամբողջ միաբանութեան մէջ իւր գիտական անդուլ աշխատասիրութեամբ, ժողովրդանուէր գործունէութեամբ, անկաշառ վերաբերմունքով դէպի մարդ արարածը. վերջապէս մի եկեղեցական, որ իւր եզակի պատրաստութեամբ հայ հոգևորականութեան մէջ, բևեռում է իւր վրայ հայ մտաւոր դասի ներկայացուցիչների հայեացքը: Նա Թաւրիզ եկաւ 1907 թուականին, Պարսկաստանի փոթորկալից սահմանադրական կռուի կատաղի շարժումների օրամուտին: Մի ժամանակաշրջանի սկիզբ. որին վիճակուած էր նշանակալից դեր խաղալ Պարսկաստանի պատմութեան մէջ: Մի շրջան երբ հասարակական խմորումները խոյացած իրար դէմ, կեանքի և մահուան երկունքն էին ապրում, քարշ տալով իրենց հետ նաև երկրի չորատանջ ժողովրդին: Պետութեան բոլոր վայրերում ծառացած այդ ալեկոծութիւնը անհրաժեշտաբար անդրադառնում էր նաև հայ կեանքի և հայ տարրի վրայ: Բախտից յաւէրժ հալածուած Կարապետ Եպիսկոպոսին, որին ընտրել էր պատգամաւորական ժողովը միաձայն, այս անգամ վիճակուել էր Ատրպատականի հայութեան ալեկոծութեան հանդիպած նաւը, շառաչուն փոթորիկների, սուլող մրրիկների և փոշիացնող գահավիժումների ուժգնօրէն սպառնացող վտանգներից ազատ և անվրդով ափը հանել: Նա չխոնարհուեց իր վրայ դրուած պարտականութեանց հանդէպ, չկասեց երբէք իր բեռի ծանրութեան տակ. նրա ճակատը չքրտնեց յոգնութիւնից—պատիւ նրան: Ամբողջ վեց տարի պարտքերի տակ թաղուած Առաջնորդարանի դատարկ սնդուկը իւր առջև. նա մի վայրկեան անգամ չմոռացաւ իր հօտի ցաւը, իր ժողովրդի կրթական ուսումնական կարիքները: Մեղուի ջանասիրութեամբ և զօրավարի աչալրջութեամբ նա հասնում էր ամեն տեղ: Հանդարտեցնում էր ըմբոստացած ուսուցիչների պատճառով ալեկոծուած և իւր նորմալ ընթացքից շեղուած դպրոցական կեանքը: Կռիւ էր մղում և յաղթանակում Հաջի Հասան աղա Գէանջէյուի դէմ, որը ապօրինաբար և անարդարօրէն ցանկանում էր տիրանալ Արաքսի ափերում գտնուած ազգապատկան հողը: Հոգում էր Ղարադաղի դպրոցական վիճակի մասին, այցելում էր գաւառ, իւր ժողովրդի ներկայացուցիչն էր հանդիսանում անձամբ հիւպատոսարաններում, պետական ատեաններում, ուր բոլորի մօտ յարգի է իբր մեծ գիտնական մէկը: Առաջ էր շարժում Կենդրոնական դպրոցի բացման խնդիրը և հոգում էր, որ մի հաստատուն ուսումնական ծրագիր կազմուի մեր դպրոցների համար: Հարց էր յարուցանում, խնդրում, պահանջում և վերջապէս ստանում էր ռուս և պարսից կառավարութեանց մեր դպրոցին խոստացած նպաստը, որ 12 տարիներից ի վեր չէր վճարւում: Ի վերջոյ նա քարոզում, դասախօսում էր: Նրանից պատկառում էին բոլոր պետական անձինք ու մեր հասարակութեան աչառու գործիչներն ու անհատները:

Կարապետ սրբազանը կառչած ժողովրդապետական սկզբունքին՝ խիստ սահմանադրական էր և երբէք առանց թեմական պատգամաւորական ժողովի կամ թեմական խորհրդի գիտութեան ոչ մի քայլ չէր անում: Յանուն գործի նա մոռանում էր իւր կրած անձնական վիրաւորանքներն ու անյիշաչար էր: Քանիցս նա յօգուտ և ի նպաստ ուսումնական գործի բարգաւաճման՝ հովուին վայել համբերութեամբ տարաւ Կենտրոնական դպրոցի կեղծ ազատամտական քղամիդ հագած հոգաբարձութեան հասցրած անարդար ու անտեղի վիրաւորանքները: Մեն անգամ թեմի կարիքների համար Կովկաս ճանապարհուելիս կամ վերադառնալիս՝ ծախսում էր իր անձնական հաշուից՝ առանց թեմական սնդուկից կոպէկ անգամ ստանալու: Բարեկամական յարաբերութեան մէջ էր ժամանակի նահանգապետ Մուխբիր Սալթանէի և Ռուսաց հիւպատոս Միլլերի հետ: Վերջապէս նա էր, որ մեր բազմակարօտ աղքատ դասակարգի խնամատարութեան կոչումը յանձն առած՝ «Աղքատախնամ» ընկերութեան համար Կովկասում հանգանակեց 5000 րուբլի: Իւր ամբողջ պաշտօնավարութեան ընթացքում Կարապետ Սրբազանը միայն վերջին տարին անյայտ և մեզ համար անհասկանալի պատճառներով լքուեց ու յուսահատուեց: Ակներև ու ծայրայեղօրէն պահանջկոտ աչառու գործիչների անվերջանալի վերաբերմունքը թուլացրել էին անպայման եկեղեցականի եռանդի թափը այս վերջին տարուայ ընթացքում և նա փշրուած սրտով մտածում էր հեռանալ մեր թեմից:

Կեղծաւոր հայն ու բամբասասէր Պարսկահայը առանց ի նկատի առնելու վերոյիշեալ բազմաթիւ բարեմասնութիւնները՝ սուր բամբասանքի ցանցը հիւսեցին նրա շուրջը և անբաւական համբերեցին ամիսներ ռոճիկ չստացող, հազար անգամ իւր անձնական գրպանի հաշուով առաջնորդարանի ծախսերը ծածկող անկաշառ ու մարմնացած գործ եկեղեցականին և մի գեղեցիկ օր թափուր մնաց մեր թեմը Ատրպատականի հայութեան նեցուկ ու կայուացուցական աթոռը:

(Շարունակելի)

Արմէն

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ «ՄԻՏՔ»-Ի ԴԻՏԱՐԱՆԻՑ

—

I

ՄԵՐ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

Սոսկալի է արդօրն քննադատել ընդհանուր բարոյական վիճակն ու դրութիւնը և դրա մասին մտածողի սիրտը պէտք է տխրութեամբ համակուի՝ աչքի առաջ ունենալով այն, ինչ որ սանձարձակօրէն կատարւում է գիշեր ցերեկ անդադրում, կործանում ու աւերում, աղէտ ու թշուառութիւն սփռելով հասարակութեան ամեն խաւերում: Հին ռէժիմի օրով որոշ սահմանի մէջ դրուած գինետներն ու անբարոյականութեան վայրերը այժմ շրջուած յանդուգն համարձակութեամբ վխտում են մեր ընդարձակ քաղաքում և ամեն օր էլ սնկի նման նորանորները բուսնում են զզուելի արագութեամբ: Եւ այստեղ պէտք է ցաւօք ու ցաւալով ասել որ իրան «կուլտուրական» և «քրիստոնեայ» անուանող հայ տարրը մեծագոյն ու գլխաւոր դերն է կատարում յամօթ ի նախատինս մեր ազգին: Եթէ պատիւ, առաքինութիւն և բարոյական օրէնքներ, ըմբռնում ու գիտակցութիւն կոչուած խօսքերը որևէ նշանակութիւն ունեն մեզ համար, այն ժամանակ պէտք է ասենք աղաղակօրէն, որ դատապարտելի են հայ հասարակութեան մէջ բոլոր նրանք, որոնք կամովին և ամենայն ուրախութեամբ իրանց տները դարձրել են անբարոյականութեան որջեր ի սէր անիրաւ Մամոնայի: Անգամ մի ազգասէր հայ մարդու համար էլ անթոյլատրելի պէտք է լինէր իր տունը վարձու տալ այնպիսի վատ նպատակների համար, ուր մարմնավաճառութիւնն ու գեղեցիկ սեռի անխիղճ շահագործումը և ստորացումը հասնում է իւր ամենաբարձր գագաթնակէտին: Բայց, ասացէք, խնդրեմ, ինչ անուն տալ պէտք է անարժանօրէն մեր ունեւորներից այն բոլոր ագահ և արծաթասէր մարդկանց, որոնց սեփակա-

նութիւն եղած չլեց և փաստը չէնքերի ճակատին ցուցադրուած են փառահամբաւ և փառաւոր գործերի և ձեռնարկների գոյացումը գրաւիչ նշանակները ու խօսուները: Երևակայեցէք բոլոր այդ բնակավայրերը այսօր գրաւուած են հասարակութեան բարոյականութիւնն ու առողջութիւնը քայքայող «օպոսներից», մինչ դեռ պատուաւոր ընտանիքներ առանց բնակարանի են մնացել ու ի չգոյէ լողմարաւոր տների... Ասելի օրինաւոր, ասելի ազնիւ բան չէր լինի միթէ, եթէ այդ տները՝ անգամ պակասեցրած վարձքով, այդ պատուաւոր ընտանեաց բնակութեանը յանձնուէին: Մի պատուական օտարական, ազնիւ, պատուաւոր անձնաւորութիւն անցեալ օր այս հրապարակի մասին խօսակցելիս ասում էր մեզ՝ որ նա ամաչում է իր կնոջ և երեխաների հետ այդ փառահամբաւ տների առջևից անցնել և զարմանք էր յայտնում, թէ հայ ծնողները ինչպէ՞ս կարող են հանդուրժել, որ մատաղ սերունդը մանչերի ու աղջկանց՝ ամեն օր անց ու դարձ անի այդ անբարոյական, նեխած մթնոլորտի միջով. իսկ հասարակութեան համար չէ՞ որ օրինակը վարակիչ է ամեն ժամանակ և ամեն տեղ:

Չունենք զմեղ պարտներ, աշխարհի ամեն կողմերում էլ որոշ կարգեր ու կանոններ կան ամեն բանի համար, անգամ վատ բաների, միայն մենք ենք, որ ոչ մի օրէնք էլ չենք ճանաչում. (որովհետև բաներնս ունչ գոր) և աչք ենք գոցում հասարակական կեանքի բոլոր տգեղ երևոյթների առաջ և թոյլ ենք տալիս նրանց սանձարձակօրէն ընթանալ իրանց բնական և անբնական շաւղով ի վնաս ժողովրդեան: Մարմնավաճառութեան փեշակը համաշխարհային անխուսափելի մեծ չարիք է ,,The inevitable Evil'', ինչպէս խօսում, ինչպէս թոքախտը, ալքոհոլութիւնը, թղթախաղն ու ջհանդամը ու միւս բիշ չարիքներ իր սարօյ: Եւ այդ մեծ չարիքի հեղինակները առաւելապէս մարդիկ են և ոչ թէ կանայք, որովհետև ոչ մի ազնիւ մարդ չի կարող այն աստիճանի ստորանալ մինչև գնել մի ընկեր—արարածի պատիւն ու գոյութիւնը յագուրդ տալու իր անսանձական ցանկութիւններին ու գազանային կրքերին, ինչպէս այդ անում են մարդիկ այսօր առհասարակ ամենուրեք: Եւ եթէ բոլոր այդ մարդիկ իսկապէս ազնիւ, gentleman լինէին, չէ որ կանանցից այդ զզուելի փեշակին ոչ ոք չէր հետևի և հետևաբար չէր լինի նաև մարմնավաճառութիւն: «Մարդ ի պատուի էր և՛ ոչ իմացաւ», ահա գաղտնիքը ամբողջ խնդրին և դրա համար էր, որ մեծ Յոյն փիլիսոփան, Սոկրատը ասել է «Ճանիր զքեզ» gnoti séauton— և եթէ մեր այդ ծանօթ պարոնները ճանաչէին իրանց՝ գոնէ մեր հայ երկու թաղերի մթնոլորտը այս աստիճանի չէր վարակուէր, անբարոյականութեան տարափոխիկ բացիլներով և միկրոբներով..

Թողնենք սակայն կամ յուէտ բաղելի այս բոլոր ցաւերը և տեսնենք թէ արդեօք հնարաւոր չէ՞ մի կերպով առաջըն առնել այդ անխուսափելի չարիքի ծաւալման:

Մ. Պ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Կովկասի փոխարքան գրել է Հիմքը ծնողական ընկերութիւններին. Այդ հիմք ընդունելով՝ մեր դժբաղդ, հալածուած և, գրեթէ անօգ. մնացած Բենիկ փորձառութը. մեր նոր օրերի փայլուն եկեղեցական, հետևեալ կարևոր դիտողութիւնն է անում՝ «Մշակում» ծնողական ժողովների կարևորութեան մասին:

Լուսաւորութիւն, գիտութիւն միայն ծանօթութիւնների, իմացումների հետ չը պէտք է կապել. ճշմարիտ լուսաւորութիւնը միայն մտքի սրութիւն չէ և ոչ ծանօթութիւնների առատութիւն, այլ հոգու ազնուացումն, որ հնարաւոր է միայն մտքի ընդարձակութեամբ, բարի զգացմունքների ներշնչումով, բարին, գեղեցիկն ու ճշմարիտը գործելու կամեցողութեամբ:

Մտքի միակողմանի զարգացումն առանց զգացմունքի և կամեցողութեան դաստիարակութեան շահաւէտ չէ կեանքին և ոչ ճշմարիտ առաջադիմութեան. Հէնց այդ է պատճառը, որ արդի առաջադիմութեամբ պարծենում ենք, բայց կեանքը երջանիկ կոչելու իրաւունք և համարձակութիւն չունենք. մեր օրերի կեանքը. որ եսականութիւնը, չարութիւնը, գողութիւնն ու ստրկութիւնը, զրկանքն ու անիրաւութիւնն են ծառայել:

Այս ուղղելի իրողութեան էական պատճառներից են նշանաւորը դպրոցումը չէ, այլ ծնողական հարկի տակ, ընտանեկան դաստիարակութեան մէջ, որի վրայ տան սակաւներըն են ուշադրութիւն դարձնում:

Դպրոցը կարող է և հնար ունի միայն ուսանող սերնդի միտքը ճոխացնել, հոգու ազնուացումը միայն տանն է հնարաւոր:

Թող ըմբռնեն ծնողները, թէ ոչ մի դպրոց ոչ մի համալսարան չի կարող ուղղել մի պատանու, որը մինչև 14 տարեկան հասակում ծնողների ձեռքի տակ կամ անդաստիարակութենից և կամ վատ օրինակներից փչացել է արդէն.

Նման մի ժողով էր կանչել ամսոյս 8-ին Արամեան դպրոցի ծնող. ժողովը, սակայն ծնողական այդ կարևոր ժողովին բարեհաճել էին շնորհ բերել միայն 5 հոգի՝ 200 տնեցիներից

,,LE MATIN''-ից

ԱԼՔԻՄԻՍՏՆԵՐԻ ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ԱՋՈՂՈՒԱԾ

ԿԱՊԱՐԻՑ ՈՍԿԻ!

Աչքերնիդ լոյս! Կատարուած է այսօր վերջապէս դարերի տենչանքը ի մասին նիւթերի վերածման, որը հեշտացրուած է Ռադիումի գիւտով: Ֆրանսիացի մեծ գիտնական Անրի Բէկերէլի հրաշալի գիւտը ճառագայթային կիրառութեան —radio activité — մի եզական երևոյթ է առաջացրել: Դորանով դուք կարող էք ֆոտոգրաֆի պլակները թանձր խաւարի մէջ անթափանցիկ նիւթերի առաջ զգայնացնել պարզ խօսքով՝ նկարել նրանց միջով: Ռադիումի այս բնորոշ ճառագայթմամբ մի գազ է գոյանում, մի տեսակ շոգի կամ գոլորշի, որը յայտնի է իբր ճառագայթային հոսանք, և այդ գազը ապշեցուցիչ յատկութիւն ունի առարկաները բոլորապէս բնաջինջ անելու, ինչպէս այդ բանը ցոյց է տուել բազմահմուտ Տիկին Քիւրին: Բայց հրաշքը իր վերջաւորութեան մէջ է վառնգի ոչնչացած նիւթը յետ է թողնում մի բան, որ helium—արևանիւթ է կոչւում. այսինքն մի մետաղ, որ բոլորովին տարբեր մի բան է առաջուայ եղածից: Այս հրաշալի փոխակերպումը վերջերումս կատարել հրատարակութեան մէջ խորտակեց աշխարհի բոլոր ամենանշանաւոր Ֆիզիկոսները: Սակայն, այլ առաւ լուրաքէ! Այդ աքանչելի իրողութեան վրայ յենուած Պրոֆ. Սօդդին գալիս է ցնցելու ամբողջ մարդկութիւնը իր յայտարարութեամբ, թէ՝ այսուհետև հնարաւոր է առանց որ և է կասկածի և երկրաչութեան անգիկը կամ նոյն իսկ կապարը ոսկու վերածել: Միայն թէ Կոյդ թրանսֆորմացիայի—փոխանակման-համար հոյկուոր է անհրաժեշտօրէն մի միլիոն volte—հոսանք՝ իսկ ներկայումս 100,000 վոլտից աւելի չի կարելի ձեռք բերել: Չի արդ և ինչ՝ պէտք է ընդունել, որ նախնի հնադարեան ալքիմիստների անցկալի երազի իրագործումը մօտիկ ապագայի է վերապահուած:

Մ. Պ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ՕՏԱՐ ՓՈՒՆՋԵՐ» *)

Թարգմանական գրական—գեղարուեստական

ՀԱՆԴԷՍ

Գիրք Ա. 1913 թ. Թաւրիզ

Հրատարակութիւն

Ա. Մ. Վարդանեանի

Գինն է 4 ղր.

Ատրպատ. հայոց թեմ. տպարան

«De Profundis»-ի գրական արժէքի մասին մեր կարծիքը յայտնելուց յետոյ, կուզէինք մի քանի խօսք ասել թարգմանութեան լեզուի մասին:

Մենք բնագիրը ձեռքի տակ չունինք, ուստի և չենք կարող ո և է դիտողութիւն անել թարգմանութեան ճիշտ կամ անճիշտ լինելու մասին: Լեզուն ունի անհարթութիւններ, որոնց նմոյշները ընթերցողները կարող են գտնել 8, 14, 72... էջերում:

Նկատել էինք բազմաթիւ (տպագրական սխալները չհաշուած) ուղղագրական սխալները, որոնք մեզնից անկախ պատճառներով կրկնուած են և նորէն հնար չունեցանք ուղղելու գրանք գրքում: Առնենք en passant մի քանիսը — յետևել (էջ 7), պէտք է լինի հետևել, շոշափել (շօշափել 8), խղջուկ (էջ 13, խղճուկ), մօմ (էջ 16 և 43) պիտի լինի մոմ, հրդէհ (էջ 52) պիտի լինի հրդեհ:

Բանաստեղծութիւններից «Զանգակի Երգը» զուր տեղը տեղ էր բռնել «Օտար Փունջերում», որովհետև դա մի անտեղի արտագրութիւնն էր Գ. Բարխուդարեանից: Թարգմանչի գրած ծանօթութիւնը ոչնչով չի արդարացնում իր Սիզիֆեան աշխատանքը: Եթէ պէտք լինի, այս մասին կարող ենք երկար խօսել իր տեղում:

Գեղեցիկ են՝ թարգմանուած «Աստուածը» և «Դպալիքը»՝ իրենց զգացմունքի խորութեամբ: Թարգմանիչների մէջ ամենից լաւ իր դերը հասկացել և ընտիր կտորներ տուել է մեզ Գ. Ք.—ն. Վերջինիս թարգմանութիւններից ,,Բեթհովենի Մահը'' և ,,Երբ արդէն ուշ է'' կտորները և՛ կրթիչ են, և՛ ազնուացնող, և՛ յուզող. գորգ առանց ձանձրոյթ զգալու, կարելի է կարդալ շատ ու շատ անգամներ:

Հրատարակչի նշանակութեան մի քանի կ յանձնարարէինք: Ապրելով Պարսկաստանում, ցանկալի էր որ մենք ծանօթութիւն ունենայինք և պարսիկ գրականութեան հետ: Այս հարցում, եթէ պ. հրատարակիչը Թաւրիզում իրեն օգնական մէկը չգտնէ, կարծում ենք, նա կարող է դիմել Թեհրան՝ Մատթէոս խան Մելիքեանին, որ իբր պարսկագէտ կտայ թարգմանական ընտիր նմոյշներ:

Անգլիերէնից էլ ընտիր գրուածքների թարգմանութիւնը կարելի է խնդրել պ. Յ. Միրզոյեանից, որ յայտնի է մեր մէջ Անգլիերէնից արած իր նշանաւոր թարգմանութիւններով: Գուցէ և Թիֆլիզում լինին Անգլ. թարգմանիչներ:

Ռուսերէնից կարելի է թարգմանութիւններ տալ Ն Գոգոլից (օրինակ Нос-ը), Տուրգենևից և այլն:

Մենք շտապում ենք այսքանով վերջացնել, ցանկանալով, որ պ. Ա. Մ. Վարդանեանը յաջորդ հրատարակութիւններում աւելի գեղաճաշակ գրական ծաղիկներից բոլորէ իր փունջերը:

Հրատարակութիւնը՝ արտաքին մեզանում հնարաւոր է, կատարուել է մաքուր. գինը մատչելի է: Խրախուսելի է պ. հրատարակչի եռանդը:

Henry.

*) Տե՛ս «Միտք» № 14

ԱՌ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

«Տուր պատասխանի անզգամի զի մի՛ տաւել նա անզգամասցի»:

Երբ Թաւրիզում մի խումբ Ա. գաստարան-ասպետ կամ քիչ աւելի կրթութեամբ անհատների նախաձեռնութեամբ սկսեց հրատարակուել «Դարագաֆ» ամսաթերթը, մենք ինչպէս և շատերը կարծում էինք որ այդ լրագիրը կազմելու միջոցով գրելու վարժութիւններ անող դպրոցականների ցանկութիւնն է նպատակ մեր բազմակողմ գրականութեան ասպարէզը, ուստի ուր ծանօթ կարիքները դարմանելու խնդրում: Սակայն յետագայում և նոյն մանուանդ վերջերս համոզուեցինք, որ այդ թերթը յայտնի կուսակցութեան քօղարկեալ օրգանն է, որնց նպատակն է սեւ սպիտակ և ընդհակառակը հրամցնել ընթերցող, յաճախ նոյնիսկ հասարակութեան:

Մտքի խաւների տպրակ ամսաթերթում ուոs ճանդիսականը մցատաձ է, որպէս թէ Ղալոյի դպրոցի փոքր մարմինը անտես առնելով Լիլաւայի հոգաբարձութեան պաշտպանութիւնը, շտապել է կազմակերպել մի ներկայացում փիլսոփայի երեկոյթ պարահանդէսը «հանգստութեան նպատակով», որ Ղալոյի ներկայացումը յետաձգուել է հակա. 3-ին տոմսակների չծախուելու պատճառով յետաձգուած է 10-ին և ներկայացման գիշերը սրահի դատարկութիւնը սիրողների հայեացքից ծածկելու համար փորձութիւնը «տղանոց ջիով քելվանցի գիւղացիներին խոմբ է արել, նրանց սրահ թողնելով:

Սեպտեմբեր 27-ին «Միտք» շաբաթաթերթի մէջ յայտարարուած էր, որ «Արամեան» դպրոցի ուսուցչական խումբը մինչև հոկտ. 5-10 ը տալու է մի ներկայացում: Նոյն ամսի 29-ին իմ աչքի առաջ «Աստղեան» դպրոցի օգտին տրուելիք ներկայացման աֆիշան լոյս ընծայուելուց անմիջապէս յետոյ, Լիլաւայի դպրոցի պատգամաւոր հոգաբարձուն սպարան էր տանում մի ազդ, որի բովանդակութիւնը, ինչպէս յետոյ իմացանք, այն էր թէ՝ Ղալո. 10-ից 12-ը Լիլաւայի

թատերասրահում տեղի կունենայ չքեղ երեկոյթ-պարահանդէս»։ Բարբանջոց և սնոտ հանդիսական, էլ որտեղից «Արամեան դպրոցի վարիչները անտես առնելով այդ ազդը ետապում են մի ներկայացում կազմակերպել, որը կամայ ակամայ կածէջ գալիս է խանգարելու Լիլաւայի ներկայացումը», երբ Ղալայի ուսուցչական և հոգաբարձական խաւը ժողովը, ուր որոշուել է մի ներկայացում տալ, տեղի է ունեցել սեպտ. 16-ին, երբ «Արամեանց» դպրոցի ներկայացման ազդը «Միտք» շաբաթաթերթի մէջ արդէն տպուած էր, նախքան Լիլաւայի դպրոցի վարիչ մարմնի հրատարակած ազդի երկունքի ցաւերի սկսուելը, որը երևան եկաւ «Ատովմեան» դպրոցի ներկայացման աֆիշան յայտնուելուն պէս։ Դուք ժամանակագրութեան մասին Ձեր ունեցած հասկացողութեամբ անպայման Մեծն Վարդանի մահը կհամարէիք Կրօնական Պատերազմների ծագման առիթը, եթէ Ձեզ պատմագիր ունենալու փորձանքը գար մի օր Հայոց ազգի գլխին։ Ձեր մրոտած տողերը «Ղարադաղի» 37-րդ ունայն երեսում, պ. կեղծ հանդիսական, հաւի ուղեղին յատուկ մտածելակերպի չէդէօվրներ են. ինչպէս Տիրվանզադէի անմահ «Սաղաթէլը» իր քառակուսի ուղեղով միշտ հրեշտակացնում է «Անդրէաս»-ին, նոյնպէս վարւում էք և դուք՝ Ձերայինների արարքը այլոց վզին փաթթել ջանալով։ Բաղնիքի մաքուր ջրով հիւրասիրուած Քէլվանցիները խիստ ցաւում են, որ Ձեզ միայն սապնաջուրն էր մնացել անոյշ անելու, որից քայքայուեցին Ձեր՝ Կտուցաւորիդ Փիցիքականը և իբրև հետևանք անոթև հաւիդ բաւական ուղեղի մէջ պարունակուող մոխրացած հոգեկանը, գի առողջ հոգին միայն առողջ մարմնի մէջ է։ Այո, հաւը միշտ կչկչում է և դուք կչկչացիք, բայց էլ հերիք է։

Ց. Գ. Բարի եղէ՛ք կչկչալու Մ. Բ.-ի թեփակալած ականջին, որ «Միտք»-շաբաթաթերթը անցեալ տարի միայն մի ներկայացում է տուել իր օգտին։ Եւ եթէ ներկայացման արդիւնքով թերթին օժանդակելը «սոտոր միջոց է», ապա ինչու յազատութիւն հայ ժողովրդեան կուրծք թակող խմբերի օրգանը մի քանի ներկայացում երեկոյթ և գրօսանք տուեց իր օգտին։ Բայց սխալուեցի, ներեցէ՛ք, հասարակ մահկանացու եմ, մոռացայ որ այն միջոցը, որ դուք էք գործադրում Ձեր կամ Ձերոնց հրատարակութեան օգտին՝ միշտ ազնիւ է, այնպէ՛ս չէ. սա Ձեր պատողութիւնն է։ Ուրիշը նոյն միջոցը գործադրելիս, միջոցի որակը փոխւում է, իսկ և իսկ հաւի դատողութիւն, ինչը կուտ ուտել կարող է, բայց եթէ ուրիշն էլ ուտի՝ պէտք է յարձակուել և գլուխը թակել։ Այսօր Ձեզ բռնեցի, բայց վաղը կմորթեմ։ Ցտեսութիւն, բաւական է։

Նշաւր.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

2 Նոյեմբեր Ոաշտ

Բարերի անկումը մեզանում. կողոպտուած փեսացուն, արատաւորուած ճշմարիտը.

Ես շարունակ լսում և կարդում եմ, որ մենք հայերս զարգանում, առաջադիմում և ազնուանում ենք։ Առաւել մեծ յոխորտանքով լսում եմ, որ մենք վաղուց թափ ենք տուել մեզնից «հնութեան ռաշին» և ապրում ենք նոր լոյսերով, ազատ կարգերով։

Սակայն դրանից և ոչ մինում ես առաջդիմութիւն, նորոգումն և զարգացումն չեմ տեսնում, երբ կարդացածներիս ու լսածներիս հետ համեմատում եմ մեր հայկական կեանքը։ Փաստը ցոյց է տալիս, որ մենք նոյն հին ու կոպիտ Ասիացին ենք։ Իրականութիւնը փաստէ է, որ մեզանում փոխուել է միայն արտաքինը, կեղևը, իսկ ներքուստ մենք մնացել ենք զանհրկ, անտաշ և մեր քափ տուած փոշին էապէս մնում է էլի մեր վրան։

Մենք չէինք հաւանում հին կարգերը, օրինակ՝ ամուսնութեան շրջանում։ Մեր պապերը տղայ աղջիկ նշանում և ամուսնացնում էին, առանց նախապէս նրանց կամքը հարցնելու և առանց թողնելու, որ նրանք նախօրօք իրար տեսնեն։ Ապստամբեցինք այդ հին, կաշկանդող, նահապետական և, աւելացնեմ, հարեմական կարգերի դէմ։ Թափ տուինք «հնութեան փոշին»։ Ընդգրկեցինք նոր ձևեր ու աշխարհահայեացքներ, սակայն ինչպէս գործադրեցինք դրանք, ահա է գլխաւորն ու կարևորը։

Պէտք է տղայ աղջիկ տեսնեն, ծանօթանան, երկար ժամանակով խօսեն ու շփուեն իրար հետ։ Եւ կեանքը եկաւ մեզ ասելու, որ մենք, հէնց դժգոհները, հասարակութիւն չկարողացանք պահել նոր ձևերի ընդունելութեամբ և մեր ծանօթութիւններն ու շփումը հասցրինք գռեհկութեան, անասնութեան, ցանկամոլութեան, խաբէութեան, կողոպտման, որով և աւելացրինք նոր ձևի դժբաղդներ։

Մեր քաղաքում պատահել են դէպքեր, որոնք շատ պերճախօս ձևով ցոյց են տալիս թէ ինչ դժբաղդութիւններ է ծնում «հայկական ձևի ազատամտութիւնը» կամ նոր կարգը։

Մօտ 3 տարի առաջ մի պարոն ծանօթանում է մի օրիորդի հետ։ Տղան, որովհետև քիչ հարուստ էր և ունէր նաև յաջող առևտուր, այդ պատճառով «սրբացաւ» ննջեր ու զուքանչ փեսացուին բերում են իրենց տունը պահում, որ «շատ ծախսեր» չունենան։

Տարի ու կէս փեսացուին քամելուց յետոյ, երբ այլ ևս ոչինչ չէր մնացել կողոպտուած փեսացուի մօտ, աներ ու զոքանչ վռնդում են տղին, ասելով որ աղջիկն այլ ևս իրեն չի սիրում։ Դժբաղդ տղան դիմում է հոգար ու մի կողմ, բայց ոչ նշանածին է ստանում և ոչ իր ծախսած դրամները։

Խեղճ երիտասարդը մտածելուց սպչել է, առևտուրը թողել և միայն վրիժառութեան մասին է մտածում։ Ներկայ տողերով մենք զգուշացնում ենք Ռաշտի հայ հասարակութեան, որ նա կանխէ և թոյլ չտայ սպանութիւններ և միևնոյն ժամանակ կողոպտուած փեսացուից խլուածները դարձնել տայ իրեն։

Մի ուրիշ նորեկ երիտասարդ էլ շփուելով, ծանօթանալով մի հայ օրիորդի հետ, ձեռք է բերում նրա սիրտը։ Նրշանւում, զուարճանում, օգտւում իր սիրածից և մի գեղեցիկ օր էլ ասում, որ այլ ևս օրիորդն իրեն պէտք չէ, երբ արդէն նա արատաւորուած է։ Այսպէս հնութեան փոշին թափ տուած մեր նորերը նոր զոհեր են նետում փողոց և դա մէկ չէ, երկու չէ, այլ անվերջ…

Ահա՛ մեր զարգացումը, ահա՛ մեր քաղաքակրթութիւնը։ Ամեն ինչ այսպէս մեզանում մակերևոյթային է, անմարս և սուտ ու կեղծ։

Գ. Ուսումնի

ԼՈՒՐԵՐ

ԹԱՒՐԻԶ

Ամսոյս 21-ին Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան տօնի պատճառով դասերը դադարեցուած էին ազգային դպրոցներում։

✦ Մենք հաւանեցինք թեմիս առաջնորդի այն կարգադրութիւնը, որով նա այդ օրը արգելեց պատարագը, որը միայն աշակերտների և դպրոցական ուսուցիչների համար չէ, այլ ժողովուրդի, որ ժամ չի յաճախում։

✦ «Միտք»-ի պահանջների հիման ի վերջոյ կոչուեց Թեմական ժողովը ամսիս 17-ին։ Ժողովում առաջնորդ հայրը զեկուցեց Քէլվանցոց դատի դժբաղդ ընթացքը, Մարտիրոսաբադի կորուստը, Սալմաստում նոր դպրոցների բացումը, բացի Սալմաստի 4 գիւղերից, որոնց մասին յայտնել էինք № 13 «Միտքում»։

Ժողովականները թելադրեցին միջոցներ, որոնցով Քէլվանցոց դատը կարող է ցանկալի լուծումն ստանալ։ Ապա թերթիս խմբագիրն առաջարկեց, որ առաջնորդարանը ամեն շաբաթ զեկուցումն տայ վարած դատավարութեան մասին և տպագրել Թեմ. ժողովի տուած դիրեկտիւներով. այդ առաջարկն ընդունուեցաւ։

Առաջնորդը ասաց և ի պատասխան խմբագրիս հարցի յայտնեց, որ Մարտիրոսաբադի կորստեան ժամանակ ինքն այստեղ էր և ոչ գաւառում։

Յաջորդ ժողովում պիտի լինին ընդդիմախօսութիւններ և քննադատականներ եղած դատավարութեանց և նշանակուած օրակարգերի մասին։

Պատգամաւորները որոշեալ ժամին ներկայ չեն լինում։ Բացակայ էր ատենապետը։

✦ Նորէն Բժշկեան որբ քոյրերի տունը խլեցին և պատ քաշեցին նրանց պատկանող մեծ տան կէսի միջով։ Ամբողջ քաղաքում չկայ տէր ու պաշտպան այս թշուառների համար, որոնցից բանի և կեղծ վկայութեամբ հաստատուած զաւթողները խլում են նրանց ժառանգական տունը։

ՍԱԼՄԱՍՏԻՑ

Սալմաստից Սեպտ. 25 թուով «Հորիզոն» թերթին գրուած մի թղթակցութիւնից օգտուելով՝ մենք գրել էինք «Միտք» № 13-ի առաջնորդողում, որ Սալմաստում միայն 4 գիւղերում դպրոցներ կան բացուած։ Նոյեմբեր 17 թուով Սալմաստի Հաֆթվան գիւղի ուսուցիչ պ. Պ. Բաղիլը, Սալմաստի դպրոցների տեսչի յանձնարարութեամբ մեզ մի նամակ է գրել, որով յայտնում է, որ Սեպտ. 25-ից յետոյ դպրոցներ են բացուել նաև Ղալասարում, Սաւրայում, Սիտախանայում, Դրիշկ Նէյթանավայում, և Սաւնայում։ Իսկ Ղզլջա, Սալամբրիկ և Բէօջամբիշ—Բեալաշան գիւղերում էլ գրում է մեզ լրատու, ջանքեր են գործադրւում դպրոցներ բանալու։ «Հորիզոնում» ուսուցիչների մասին հաղորդուած լուրի առթիւ էլ գրում է. «սկսնակներ»-ի հետ միասին պաշտօնավարում են նաև փորձուած ուսուցիչներ։

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Հանդէս Ամսօրեայ—№11, 2 օրինակ. Վիեննա.
2. Օտար փունջեր—№ 1. Հրատարակութիւն Ա. Մելիք Վարդանեանի. Թաւրիզ, 1913 թ.
3. Մարտ—№ № 15, 16, 17. Մոսկվա.
4. Ցիշատակներ Հայկական ճգնաժամից—հատոր ա. բ. գ. դ. և ե. գրեց Յ. Ճանկիւլեան. Հրատարակութիւն «Կոհակի» պատկերազարդ. Պոլիս, 1913 թ.
5. Մասիս երկինքէն բարձր—Թ. Գառնիկ. Թիֆլիս 1913 թ.

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝
Ալ. Տէր-Վարդանեան
Տնօրէն՝ Միհրան Բաղդասարեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

اعلان

سلمانی دیلومه آرامائیس آفتاندیل یانس

که از تفلیس آمده است بعموم اهالی محترم تبریز اعلان میکند که در نزدیک مغازین لندن در ارمنستان سالون مخصوص باز کرده وهر روز برای خدمت مشترکان خود با کمال مواظبت حاضر است

AVIS

Le coiffeur diplomé Aramayis Aftandilian qui est arrivé de Tiflis, a l'honneur d'informer l'honorable public qu'il a ouvert un salon très chique á Kala près du Magasin de Londres. Il possède tous les ustensils nécessaires pour servir ses clients acceptablement.

ԱԶԴ

Սորանով պատիւ ունիմ յայտնելու յարգելի յաճախորդներիս և ամբողջ հասարակութեան, որ պատրաստել եմ Լոնդօն մագազինի շարքում մասնաւոր շքեղ սալոն։ Ստացել եմ հազուագիւտ ածելիներ, մեքենաներ և պրիորներ, որոնք գործածւում են մշտական դեզինֆեկցիա արած։ Ջուտով գալու է Թիֆլիսից յայտնի պազ-մաստէր Կամիլովը։ Դրիմի և դամսկի պրիչօսկաների համար ունիմ ամեն հարկաւոր գործիքներ։

Բարեկամաբէր
Արամայիս Աֆթանդիլեան